

О‘ЗБЕК TILIDA EMOJILARNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI

Bo‘riyeva Lobar Abdullayevna

QDU Magistratura bo‘limi o‘zbek tilshunosligi

Annotatsiya: ushbu maqolada o‘zbek tilida emodjilarning lingvistik xususiyatlari va tilda emodjilarning ahamiyati xususidagi fikrlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: emodji, til, ideogramma, rasm, belgi, aloqa shakli, yozishmalar.

Аннотация: в данной статье представлены лингвистические особенности смайлов в узбекском языке и значение смайлов в языке.

Ключевые слова: эмодзи, язык, идеограмма, изображение, символ, форма общения, переписка.

Abstract: this article presents the linguistic features of emojis in the Uzbek language and the importance of emojis in the language.

Keywords: emoji, language, ideogram, image, symbol, form of communication, correspondence.

KIRISH

Inson ongiga, belgilar voqelikning madaniy timsollaridir. Belgilar turli shakllarda uchraydi: og‘zaki yoki og‘zaki bo‘lmagan, yozma yoki yozilmagan. Ular sahifadagi so‘zlar, chizmalar, rasmlar va imo-ishoralalar kabi ma‘noni bildiruvchi har qanday narsa bo‘lishi mumkin.

Muloqot faqat og‘zaki yoki yozma so‘zlar bilan bog‘liq emas, chunki biz og‘zaki bo‘lmagan holda ham muloqot qilamiz, ya‘ni tilni ishlatmasdan. Aniqrog‘i, mimikamiz, imoishoralarimiz, tana tilimiz va ovoz ohangimiz orqali. Bizning muloqotimiz kundan-kunga raqamli bo‘lib bormoqda.

Emoji (yaponcha so‘zdan olingan bo‘lib, yaponcha: 絵 — „rasm“ va 文字 - „belgi“; talaffuzi: [emodzi]) elektron xabarlar va veb-sahifalarda qo‘llanilish uchun ishlatiladigan piktogrammalardan iborat ideogrammalar tilidir. So‘zlar o‘rniga rasmlar kombinatsiyasi foydalanish (ideogramma-grafik dizayn tili), eng avvalo, Yaponiyada paydo bo‘ldi va sekin-asta butun dunyoga tarqala boshladi.

Dastlab, emojilar ASCII smayliklari kabi bir xil funksiyada ishlatilgani uchun piktogramma tiliga o‘xshatildi. Ammo bu belgilar ya‘ni emojilar qo‘llanilishi bilan yanada keng qamrovli xususiyatga ega bo‘ldi: piktogrammalar kompyuter hamda mobil qurilmalarda mavjud bo‘lgan klaviaturada standartlashtirildi. Ba‘zi emoji belgilari yapon madaniyatida o‘ziga xos ma‘noga ega: masalan, ta‘zim qilgan

biznesmen, yoriten, oq gul — „uy vazifasi yaxshi tayyorlanganini“, yoki mashxur taomlar uchun maxsus belgilar: ramen, dango, onigiri va sushi emojilari ishlatilar edi.¹

Tadqiqotga ko'ra, emojilar turli raqamli platformalarda yuz ifodalari va imo- ishoralari kabi og'zaki bo'lmagan muloqotni osonlashtiradi. Ushbu kichik piktogrammalar osongina aniqlangan fikr yoki hissiyotlarni yetkazadi va bizning kundalik raqamli aloqamizga aniqlik va ohang qo'shishga imkon beradi.

Biz internet tarmoqlarida elektron pochta xabarlarini yozamiz va suhbatlashamiz: WhatsApp, Fb, Instagram yoki Snapchat va shu kabi va hokazolar. Haqiqiy hayotda so'z yoki og'zaki bo'lmagan holda ifodalashimiz mumkin bo'lgan narsalar emojilar va qisqa matnlar bilan almashtiriladi. Bu xabarni jo'natuvchi shaxs matnga hissiyot qo'shadi va tushunmovchiliklarning oldini oladi. Ko'pchilik buni emojilarsiz ham qila olishini aytadi, ammo his-tuyg'ularingiz so'zlardan ko'ra kulgichlar orqali yaxshiroq ifoda topadi.

ASOSIY QISM

XXI asrga kelib jahon ilm-fan taraqqiyotida turli sohalarning integratsiyalashuvi kuchaydi. Tildan amaliy foydalanishning samaradorligini oshirishga mo'ljallangan muloqot madaniyati, psixolingvistika, yurislingvistika, neyrolingvistika, lingvistik ekspertiza kabi qator tarmoqlar yuzaga keldi. Bu esa lisoniy imkoniyatlardan amaliy foydalanishga, til birliklarining nutqiy voqelanishi hamda inson ma'naviyati, sha'ni, obro'-e'tiboriga ta'sir kuchini belgilashga xizmat qiladi. 1990-yillar oxirida Yaponiyada "zamonaviy hieroglif" yoki "ikonaviy grafik til" deb nomlanuvchi emoji sifatida tavsiflangan. 2010-yildan boshlab (emoji belgilar to'plamlari birinchi Unicodega kiritilganda), emoji butun dunyo bo'ylab, ayniqsa mobil qurilmalar foydalanuvchilari orasida ommalashib bormoqda. Alice Robb tomonidan tasvirlangan "mo'jizali, yuzaki va yoqimli" emoji "tilshunoslarning so'zlashuvidan ko'ra tezroq aloqa qilish usulini o'zgartiradi yoki leksikograflar tartibga solishi mumkin"² Emojis minglab identifikatorlardan iborat bo'lib, sizga ijtimoiy mediada til bilimi qobiliyatini namoyish etishga, tanqidning zarbasini yumshatishga, o'z brendingizni kengaytirishga yordam beradi. Bangor universitetida tilshunoslik bo'yicha dars bergan Vyv Evans, o'tgan yili "emoji barcha zamonning eng tez o'sib boradigan tilidir", deb yozgan edi: 18 yoshdan 25 yoshgacha bo'lgan bolalarning 72 foizi o'zlarini ifoda etishni osonroq deb hisoblaydilar. Agar emoji ishlatsa, his-tuyg'ularini aytadi, bu yoshlar uchun ajablanarli emas aslida. Ammo emoji - bu g'alati "tilning shakli", chunki u boshqa tillarda parazit va uning ta'sir doiralari va uni ishlatish juda vahshiyona bo'lishi mumkin".³

¹ Alex Hern. [Don't know the difference between emoji and emoticons? Let me explain](#), The Guardian

² (The New Republic, 2014 yil 7 iyul).

³ (Nik Richardson, "Qisqa muddatlar". London, 216, 2016 yillar)

G'arb va Sharq madaniyatlari butunlay boshqacha kulgichlar to'plamiga ega. G'arbiy so'zlar yon tomonga (chapdan o'ngga) o'qilgan bo'lsa-da, Sharqiy kulgichlarni aylantirish shart emas. Ular ba'zan lotin bo'lmagan belgilarni ham ishlatishlari mumkin.

Til biz yashayotgan vaqt va yoshga qarab o'zgarib turadigan narsadir va bu evolyutsiyaning bir dalili bu emoji'dir. Ular imo-ishoralar, ifodalar, his-tuyg'ular va ovoz ohangining o'rnini bosuvchi vositaga aylandi. Emojilardan foydalanganda, ulardan foydalanishni bog'laydigan hech qanday grammatik qoidalar yo'q. Muhimi, kontekst. So'zlarni matn orqali osongina noto'g'ri talqin qilish mumkin, ammo kulgichlar maqsadni aniqroq ajratishga yordam beradi. Masalan, kulgichlar matn istehzoli yoki yo'qligini ko'rsatishi mumkin. Xuddi shu kulgichlarni takrorlash ham diqqatni ko'rsatishi mumkin. Ba'zi emojilarning ma'nosi ham foydalanuvchilar tomonidan o'zgartirildi. Ularga madaniy jihatdan tushuniladigan xulosa yoki metaforik ma'nolar ajratiladi. Misol uchun, bosh suyagi emoji'si sharmandali narsaga javob berishda ishlatilishi mumkin. Olovli emoji biror narsa ajoyib deb hisoblanganda ishlatiladi. Ammo emojilardan foydalanishda ham avlodlar orasidagi farq bor. Ba'zi kulgichlar sezgirlikka moslashtirilgan. Misol uchun, qurol emodzi bir marta to'pponcha bilan ifodalangan. Keyinchalik, u bolalarning o'yinchoq quroliga o'zgartirildi, bu esa yanada zararsiz ma'noni anglatadi. Emojilar ham endi inklyuzivroq. Ular endi ulardan foydalanadigan odamlarning xilma-xilligini istisno qilmaydi. Bugungi kunda ular ijtimoiy media platformalaridagi xususiyatlar, biznes elektron pochta xabarlarini va professional onlayn uchrashuvlarda izohlar uchun foydalanilmoqda.

XULOSA

Emojilar psixologiya, tilshunoslik, sotsiologiya va biznes kabi insoniy fanlarning ko'plab sohalariga keng ta'sir ko'rsatadi. Biroq, turli kontekstlarga va ular paydo bo'ladigan platformalarga asoslanib, kulgichlar turli ma'nolarga tarjima qilinishi mumkin. Shunday qilib, emojilarda ular paydo bo'ladigan kontekstga biriktirilgan matnlar bo'lishi ko'pincha muhimdir.

Yuqorida aytib o'tilganidek, emojilar raqamli aloqada yuz ifodalari, ovoz ohanglari va inson imo-ishoralarini ifodalashga yordam beradi. Odamlar emojilarni hissiy ma'lumot sifatida o'qiydilar. Ular raqamli xabarlarining ma'nosini ifodalashga yordam beradi, ular ijtimoiy kontekst va individual shaxsga qarab, ba'zida farq qilishi mumkin. Bundan tashqari, ba'zi tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, emojilar uchta lingvistik funktsiyaga ega:

- ✓ hissiy ko'rsatkichlar (mimika bilan bevosita bog'liq),
- ✓ emotsional bo'lmagan ko'rsatkichlar (yuz ifodalari bilan bog'liq),
- ✓ indikatorlar (mimika bilan bog'liq emas, lekin chuqur niyat bilan bog'liq).

Emojilar va ularning mashhurligi kun sayin ortib bormoqda. Ular xushchaqchaq va qiziqarli bo'lishga va turli xil his-tuyg'ularni yetkazishga mo'ljallangan. Ulardan foydalanish orqali nafaqat muloqot qilish, balki o'zimizni ifodalash uslubimiz ham

o'zgaradi. Ular, shuningdek, tilshunosligi qanday bo'lishidan qat'i nazar, hamma tomonidan tushunilishi mumkin. Demak, kulgichlar chegaralardan oshib ketadigan til sifatida ham tanilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. To'rayeva D.A. O'zbek tilidagi shaxsiy yozishmalarda noadabiyunsurlarning milliy korpusini yaratish asoslari// Herakd pedagogiki nauka i praktyka (wydanie specjalne).<http://www.ejournals.id/index.php/HP/article/view/175/161>
Volume-1, № 2.
2. Alex Hern. Don't know the difference between emoji and emoticons? Let me explain, The Guardian.
3. The New Republic , 2014 yil 7 iyul.
4. Nik Richardson, "Qisqa muddatlar". London, 216, 2016 yillar)